

LAECKEN - HALLE.
M. DC. XL.

JAAAR- VERSLAG 2018

MUSEUM DE LAKENHAL

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	4
PROFIEL	7
RESTAURATIE EN UITBREIDING	8
PUBLIEKSPROGRAMMERING	10
EVENEMENTEN	12
EDUCATIE	14
COLLECTIE	16
KUNSTPROJECTEN	19
ORGANISATIE	22
VOORUITBLIK	25
GELIEERDE INSTELLINGEN	26
MET DANK AAN	27
PUBLICATIES VAN MEDEWERKERS	29
PRESENTATIES EN LEZINGEN VAN MEDEWERKERS	30
EXTERNE ACTIVITEITEN VAN MEDEWERKERS	31
JAARREKENING	34

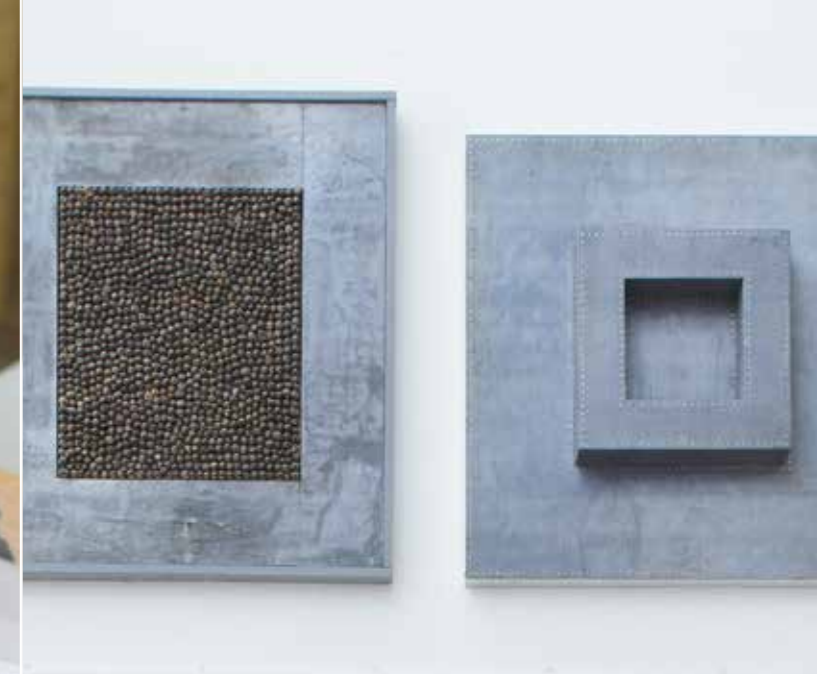
In de muur van de oude hal wordt de historische doorgang voor het raam naar de Achterplaats weer open gemaakt. Foto Buro JP

Aan de Oude Singels zijn de steigers die het museum aan het zicht onttrokken verwijderd. Foto Buro JP

Kunstopdracht Kolk en Kusters: Kleurenpalet.

Jan Wolkers, Zonder titel (1970).

VOORWOORD

Het jaar 2018 stond voor Museum De Lakenhal volledig in het teken van de restauratie en uitbreiding. Dagelijks was het geluid van de bouw rond het museum te horen: het kloppen, het boren, het hameren en zagen, de bouwradio's, de vele stemmen en het bouwverkeer. Steen voor steen werd het nieuwe gebouw opgetrokken, terwijl de hijskraan boven het complex door de lucht zwiepte.

Op 16 maart 2018 was het hoogste punt een feit. Dat werd op feestelijke wijze gevierd, waarbij wethouder Robert Strijk een lofdicht over Museum De Lakenhal onthulde, geschreven door stadsdichter Wouter Ydema. Het gedicht was tot het begin van de zomer te lezen op een groot geveldoek aan de bouwsteiger. Op 17 juli werden de bouwdoeken en de steigers verwijderd: een spannend moment, want het ontwerp was door velen in de stad en daarbuiten als controversieel beschouwd. Nu kon iedereen pas echt zien hoe het was geworden. Begin mei was ook de monumentale, 17e-eeuwse voorgevel al uit de steigers gegaan. Tijdens de Dag van de Bouw op 29 mei was de bouwplaats toegankelijk, waarop honderden nieuwsgierige Leidenaren alvast een kijkje kwamen nemen. De tweede helft van het jaar werd besteed aan de afbouw van het interieur en de installaties. In december kon het team van Museum De Lakenhal het nieuwe werkgebouw aan de Lammermarkt betrekken; voor het eerst in decennia werd voortaan vanuit één gezamenlijke plek gewerkt. Over het algemeen verliep de bouw in 2018 voorspoedig. Op 4 oktober werd aangekondigd dat het vernieuwde Museum De Lakenhal medio juni 2019 zou worden teruggegeven aan het publiek.

Achter de schermen werd ondertussen onverminderd hard gewerkt aan de realisatie van de restauratie en uitbreiding en aan de voorbereidingen voor de verhuizingen, de herinrichting van de collectiehallen, nieuwe tentoonstellingen, de feestelijke heropening en het publieksprogramma. Met een relatief klein team heeft Museum De Lakenhal ook in 2018 weer bergen verzet. Noodgedwongen bleef het publieke programma dat jaar daarom beperkt. Een hoogtepunt was de 24e jaarlijkse Kunstroute die op 22 en 23 september plaatsvond. Met maar liefst 155 Leidse kunstenaars die op 76 verschillende locaties hun werk lieten zien, was dit een feest waar ruim 5.000 bezoekers op af kwamen.

KUNSTOPDRACHTEN

Bijzonder was de aandacht die binnen het bouwproces werd gegeven aan de collectievorming. Zo zijn elf verschillende kunstopdrachten gegeven aan hedendaagse kunstenaars en ontwerpers uit Leiden, Nederland en het buitenland. In 2018 werd verder gewerkt aan tien van deze opdrachten. Hansje van Halem ontwierp de monumentale expeditiedeur aan de Lammermarkt, terwijl Ankie Stoutjesdijk een imposant wandkleed samenstelde dat een vaste plek krijgt op de nieuwe Achterplaats. Aleksandra Gaca maakte speciaal voor het nieuwe auditorium een akoestische wandbespanning, geïnspireerd op het werk van Theo van Doesburg. Toen in de 17e-eeuwse schuilkapel een ensemble van drie raamopeningen werd teruggevonden, kreeg lemke van Dijk de opdracht om er hedendaagse glas-in-loodramen voor te maken. Ook bij de herinrichting werden hedendaagse kunstenaars

betrokken. Maarten Kolk & Guus Kusters ontwierpen speciaal voor de collectiehallen een Rembrandtpalet, met dank aan partner KEIM Mineraalverven. Andere kunstopdrachten werden verzorgd door Mark Dion (rariteitenkabinet Universiteitskamer), Sophie Ernst (film Toverkamer), Karin Borghouts (fotografie Museum in Transitie), Ilja Leonard Pfeijffer (gedichten) en Thomas Raat (kunsttoepassing gang Papevleugel). In 2018 werd ook de bijzondere opdrachtenlijn Nieuw Leids Laken voortgezet: Petra Blaisse en Claudy Jongstra kregen de opdracht om, geïnspireerd op de stoffencollectie van het museum, nieuwe ontwerpen te maken en het Nieuw Leids Laken van modeontwerper Edwin Oudshoorn werd op 15 mei gepresenteerd bij Droog Design in Amsterdam, samen met een jurk die Oudshoorn speciaal maakte voor de nieuwe collectieopstelling. Hij ontwierp een soepele, wollen modestof, geïnspireerd op de florale motieven op Amphora-vazen uit de museumcollectie.

VERWERVINGEN

De museumcollectie werd bovendien verrijkt met de bijzondere verwerving van zeventien kunstwerken van dubbeltalent Jan Wolkers (1925-2007). Terwijl de Universitaire Bibliotheken het volledige literaire archief en een ruime keuze werken op papier ontving, maakte Museum De Lakenhal een selectie uit het beeldende werk. De aankoop werd in aanwezigheid van Karina Wolkers op feestelijke wijze bekend gemaakt op het Leidse stadhuis, op 19 oktober 2018. Daarnaast werd door een schenking van Wessel en Anja Reinink de prachtige tekening 'Dorpshuis te Borger' (1903) van

Floris Verster aan de museumcollectie toegevoegd. Deze verwervingen waren mogelijk met steun van onder meer de Vereniging Rembrandt, het Mondriaan Fonds, de Vereniging van Belangstellenden in Museum De Lakenhal en diverse particulieren. We zijn allen daarvoor zeer erkentelijk.

COLLECTIEGEBOUW

Terwijl de bouwwerkzaamheden voor het museum in volle gang waren, namen wij ook het initiatief om tot een nieuw Collectiegebouw voor Leidse museale collecties te komen. Met steun van de Gemeente Leiden konden we Vissch+Stam de opdracht geven om een verkennend onderzoek uit te voeren. In september 2018 werd het rapport gepresenteerd aan wethouder Yvonne van Delft. Met het Nationaal Museum voor Wereldculturen en Rijksmuseum Boerhaave als belangrijkste partners wordt op basis hiervan een vervolgstudie ingezet.

Maar eerst: op naar de feestelijke heropening van Museum De Lakenhal in juni 2019!

Meta Knol

Directeur

De achtergevel aan de Lammermarkt is steigervrij. Foto Buro JP

2018 IN CIJFERS

2.500
 450 VIERKANTE METER TENTOONSTELLINGSRUIMTE
 375 JAAR BOUWGESCHIEDENIS
 20 WERKEN OP REIS NAAR 6 ANDERE MUSEA
 2 ARCHITECTENTEAMS

VIE

PROFIEL

Museum De Lakenhal is het museum voor beeldende kunst, geschiedenis en kunstnijverheid van de stad Leiden. In het museum zijn hoogtepunten te bewonderen van oude meesters als Lucas van Leyden, Rembrandt van Rijn en Jan Steen, naast moderne kunstenaars als Theo van Doesburg, Jan Wolkers en Erwin Olaf. Het roemruchte verleden van Leiden wordt belicht in collectiepresentaties rond het Beleg en Ontzet van Leiden (1574) en Zeven eeuwen Leids Laken. Museum De Lakenhal profileert zich als een klassiek en stijlvol museum dat tegelijkertijd eigentijds en avontuurlijk is.

MISSIE

Museum De Lakenhal maakt beeldende kunst, kunstnijverheid en geschiedenis in Leiden toegankelijk voor een breed publiek om te inspireren en een bijdrage te leveren aan persoonlijke ontwikkeling. Het museum vervult deze missie door:

- Het verwerven, bewaren en presenteren van de verzamelingen beeldende kunst, kunstnijverheid en geschiedenis.
- Het presenteren van tentoonstellingen van (inter)nationaal belang op basis van Leidse bronnen.
- Het nastreven van museale vernieuwing door avontuurlijke, interdisciplinaire projecten te ontwikkelen, ook in samenwerking met externe partners.
- Het zoeken van een open dialoog met een breed samengesteld museumpubliek: het museum geeft informatie, maar stimuleert bezoekers ook om eigen interpretaties en verhalen in te brengen.

Medewerkers van Museum De Lakenhal brengen deze missie in praktijk door hun kennis van en passie voor beeldende kunst, kunstnijverheid en geschiedenis door middel van een inspirerende, leerzame en zo direct mogelijke interactie over te brengen aan het publiek. Zij werken daarbij volgens de normen en kwaliteitseisen die voor de museumbranche gelden en die zijn vastgelegd in richtlijnen van de Ethische Code voor Musea van het ICOM, van het Nederlands Museum Register en van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (ICN).

VISIE

Museum De Lakenhal inspireert, vernieuwt en verbindt. Inspireren door de avontuurlijke, wetenschappelijke en visuele kwaliteit van tentoonstellingen, collectiepresentaties en bijzondere projecten. Vernieuwen door actief te experimenteren met nieuwe invalshoeken, publieksbenaderingen en presentatievormen. Verbinden door als eigentijds netwerkmuseum te opereren: samenwerkingsgericht, interactief en maatschappelijk betrokken, met een museaal aanbod voor een breed publiek, bestaande uit alle generaties. Daarnaast verbindt het museum heden en verleden door bezoekers te inspireren met oude en nieuwe gezichtspunten.

LOCATIE

Sinds 1874 is Museum De Lakenhal gevestigd in een fraai, historisch stadspaleis: de 'Laecken-Halle', die in 1640 werd gebouwd door de beroemde architect Arent van 's-Gravesande. Het gebouw behoort tot de top van Nederlandse gebouwen uit de Gouden Eeuw. Eeuwenlang deed het dienst als keurhal voor wollen lakense stoffen, die vanuit Leiden over hele wereld werden geëxporteerd. De oorspronkelijke voorkant van het gebouw is nog helemaal intact, maar aan de binnenzijde is in de loop der tijd veel veranderd. Vanaf 2017 ondergaat het gebouw een grondige restauratie en uitbreiding. Volgend jaar, medio 2019, zal het museum weer worden teruggegeven aan het publiek.

Bovenop het dak van de nieuwbouw aan de Lammermarkt wordt de betonnen afwerking in gereedheid gebracht.

De Achterplaats. Foto Buro JP

RESTAURATIE EN UITBREIDING

Museum De Lakenhal is sinds zijn oprichting in 1874 gevestigd in de monumentale 'Laecken-Halle', in 1640 gebouwd door architect Arent van 's-Gravensande. Hier werd het wereldberoemde Leids Laken gekeurd en van een loodje voorzien. In de voorbije eeuwen heeft het gebouw vele transformaties ondergaan. Van 2017 t/m 2019 is het gebouw gesloten vanwege een grondige restauratie en uitbreiding.

RESTAURATIE

De restauratie concentreert zich op de achterplaats en op de 17e-eeuwse Laecken-Halle. De Achterplaats, waar vroeger de textielarbeiders moesten wachten tot hun stoffen waren gekeurd, wordt nu een centraal binnenplein. Hier zijn de vier gebouwdelen (de 17e-eeuwse lakenhal, de 19e-eeuwse kunstzalen, de 20e-eeuwse Papevleugel en de nieuwe, 21e-eeuwse tentoonstellingszalen) zichtbaar en toegankelijk. Sporen van bijna 375 jaar bouwgeschiedenis worden daarbij niet uitgewist, maar juist getoond. Daardoor krijgt elk gebouwd deel zijn eigen karakter.

Sinds het ontstaan van het museum in 1874 zijn in het gebouw veel interieurelementen vastgeklonken. Dit is de zogenaamde aard- en nagelvaste collectie. Het geheel heeft een hoge historische waarde en deze collectie neemt dan ook een belangrijke plaats in binnen het restauratieproject.

In de 19e eeuw is een monumentaal trappenhuis aan het interieur toegevoegd. Om de nieuw te creëren Achterplaats een zo open mogelijk karakter te geven, wordt dit trappenhuis inclusief bijbehorende 16e-eeuwse Gravenramen verplaatst.

UITBREIDING

Aan de achterzijde van het lakenhalgebouw verrijst de nieuwbouw van Museum De Lakenhal, die een nieuwe gevel krijgt aan het Lammermarktplein. De nieuwbouw voegt een totaal volume van 2.500 vierkante meter toe aan het museum met daarin logistiek, opslag, werkplaatsen,

kantoren, museumcafé en museumbibliotheek, naast 450 vierkante meter tentoonstellingsruimte. Het ontwerp van deze nieuwe vleugel is een hedendaagse interpretatie van de baksteenarchitectuur van het bestaande museumcomplex. Vorm en schaal zijn geïnspireerd op de historische bebouwing in de omgeving. Al eeuwen staan hoge en lage gevels in dit gedeelte van de stad gebroederlijk naast elkaar.

ARCHITECTEN

De combinatie van restaureren én uitbreiden vraagt om een divers team van architecten. Verantwoordelijk voor het restauratiegedeelte is het gerenommeerde bureau Julian Harrap Architects (JHA) uit Londen. Het jonge, talentvolle Happel Cornelisse Verhoeven Architecten (HCV) uit Rotterdam tekende voor de uitbreiding.

Collectie op reis: Theo van Doesburg, Contra-compositie VII (1924), te zien in het Kröller-Müller Museum. Foto Karen Polder

Dag van de Bouw. Foto Leonie van Geffen-Lamers

PUBLIEKSPROGRAMMERING

Ondanks de sluiting was het museum ook dit jaar weer actief en zichtbaar met presentaties op locatie en diverse activiteiten.

COLLECTIE OP REIS

6 MUSEA | 20 WERKEN

Hoogtepunten uit de collectie zijn gedurende de sluiting van Museum De Lakenhal op reis en te bezichtigen in verschillende musea waaronder het Rijksmuseum, het Frans Hals Museum en de Hermitage in Amsterdam.

Ons topstuk het Laatste Oordeel (1526-1527) van Lucas van Leyden hangt twee jaar lang in de Eregalerij van het Rijksmuseum. Het Rijksmuseum heeft het altaarstuk opgenomen in het educatieve programma met o.a. een speciale 'inzoomer' en als onderdeel van de multimediatour. Daarnaast biedt het Rijksmuseum alle basisscholen in Leiden gratis vervoer naar Amsterdam. Museum De Lakenhal en het Rijksmuseum hebben met deze samenwerking de ambitie om alle kinderen voor hun twaalfde jaar kennis te laten maken met Rembrandt en Lucas van Leyden.

Ook op de tentoonstelling Als kunst je lief is hangen twee topstukken uit de collectie van Museum De Lakenhal: Rembrandt Harmensz. van Rijn, Brillenverkoper (ca. 1624) en Theo van Doesburg, Contra-compositie VII (1924). Deze tentoonstelling in het Kröller-Müller Museum toont tachtig belangrijke

kunstwerken uit meer dan veertig musea in Nederland. De werken – die allemaal in de laatste tien jaar met steun van de Vereniging Rembrandt zijn verworven – zijn voor één keer bijeengebracht.

INDUSTRY DAY

17.05.18 | 9 SPREKERS | 64 BEZOEKERS

Voor de zesde keer organiseerde Museum De Lakenhal dit middagprogramma voor kunstenaars, creatieve initiatiefnemers, wetenschappers en studenten. Deze keer in het Leidse Lentelokaal op Haagweg 4. Verschillende sprekers namen de deelnemers mee in de wereld van kunst en wetenschap aan de hand van best practices, pitches en pittige stellingen. Voor het programma werd advies ingewonnen bij Luris en samengewerkt met Cultuurfonds Leiden.

Doel van de Industry Day is het stimuleren van jong talent en gevestigde kunstenaars en het versterken van het 'makerklimaat' in Leiden in directe relatie tot de (culturele) ontwikkeling van de stad. Net als vorige jaren markeerde de Industry Day het begin van de inschrijving voor de jaarlijkse Kunstroute.

DAG VAN DE BOUW

02.06.18 | 412 BEZOEKERS | 24 RONDLEIDINGEN

Tijdens de Dag van de Bouw zijn op plekken in heel Nederland bouwplaatsen te bezoeken en is het mogelijk

een kijkje nemen op plekken waarvan normaal gesproken de deuren gesloten blijven. Net als vorig jaar bood Museum De Lakenhal een blik achter de schermen van de restauratie en uitbreiding.

Iedereen die nieuwsgierig was, kon een kijkje komen nemen op de bouwplaats. Er werden rondleidingen gegeven door de nieuwe tentoonstellingszalen, het voorplein en een gedeelte van het gerestaureerde museumgebouw. Bezoekers konden met eigen ogen het muizentandverband zien waarin de gevel gemetseld is en de schaaldaken bewonderen die het plafond van de tentoonstellingszalen vormen. Ook de gerestaureerde voorgevel was te zien.

LOWLANDS

18-19.08.18 | 450 BEZOEKERS

Ook dit jaar was Museum De Lakenhal te vinden op muziek- en kunstfestival Lowlands in Biddinghuizen..

ANIMATION BOOTH

Het Historiestuk met zelfportret van de schilder (1626) van Rembrandts Harmensz. van Rijn, een van de topstukken van Museum De Lakenhal, vormde dit jaar het onderwerp van een levend decor. Bezoekers konden zich in bijbehorende kostuums laten fotograferen in het historiestuk.

MEET HANSJE VAN HALEM

In samenwerking met ARTtube presenteerde Museum De Lakenhal 'Meet Hansje van Halem'. Hansje ontwierp zowel voor Lowlands (het artwork) als voor Museum De Lakenhal (de expeditie-deur).

UITMARKT

24-26.08.18

Ook op de Uitmarkt in Amsterdam vormde het Historiestuk met zelfportret van de schilder (1626) van Rembrandts Harmensz. van Rijn het onderwerp van een levend decor. Bezoekers konden zich laten fotograferen in het historiestuk in bijpassende kostuums. De animation booth van Museum De Lakenhal maakte onderdeel uit van de Informatiemarkt Musea.

KUNSTRUTE LEIDEN

22-23.09.18 | 117 KUNSTENAARS | 38 GALERIES/
KUNSTENAARSINITIATIEVEN | 76 LOCATIES |
5.100 BEZOEKERS.

De Kunstroute Leiden vond dit jaar voor de 24e keer plaats. De jaarlijkse route voerde langs beeldende kunst in alle soorten en maten: van schilderkunst tot keramiek, van fotografie tot hedendaags design, van beeldhouwwerken tot innovatieve kunst. De kunstenaars waren het hele weekend tussen 12.00 en 18.00 uur aanwezig om toelichting te geven op hun werk. Het vertrekpunt van de jaarlijkse route was dit jaar, in verband met de sluiting van organisator Museum De Lakenhal, niet bij het museum maar bij Old School.

Feestelijke onthulling achtergevel. Foto Buro JP

Muurgedicht Laken van Wouter Ydema. Foto Buro JP

EVENEMENTEN

Tijdens het restauratie- en uitbreidingproces is het museum een aantal keer geopend geweest voor gasten. Om betrokkenen te informeren, te binden en samen hoogtepunten te vieren.

VIERING HOOGSTE PUNT NIEUWBOUW 15 .03.18 | 232 GASTEN

De nieuwbouw van Museum De Lakenhal bereikte in maart het hoogste punt. Dit werd op feestelijke wijze gevierd. Directeur Meta Knol en wethouder Robert Strijk onthulden een lofdicht over het museum op een groot geveldoek aan de bouwsteiger. Het gedicht 'Laken' is geschreven door voormalig Leids stadsdichter Wouter Ydema.

MECENAATSBORREL 31 .05.18 | 41 GASTEN

Tijdens de jaarlijkse borrel komen mecenasen en belangstellenden in het Lucas van Leyden Mecenaat bijeen in aanwezigheid van directie, staf en conservatoren van Museum De Lakenhal. De borrel vond plaats in het nog publiek gesloten museum. In de grote tentoonstellingszaal in de nieuwe vleugel van Museum De Lakenhal vertelde museumdirecteur Meta Knol over het laatste nieuws rondom het project restauratie en uitbreiding en kregen de gasten hard-hat tours over het bouwterrein.

ONTHULLING ACHTERGEVEL NIEUWBOUW 17.07.18 | 55 GASTEN

De veelbesproken gevel van de nieuwbouw werd na het verwijderen van de afscherming en de steigers langzaam zichtbaar. De zichtbaarheid van de nieuwe gevel was reden voor een informele feestelijke bijeenkomst met bouwers, museummedewerkers, vertegenwoordigers van de gemeente en de politiek.

MECENAATSDINER 24.11.18 | 63 GASTEN

Voor het eerst sinds de start van de restauratie en uitbreiding kon het jaarlijkse diner van het Lucas van Leyden Mecenaat weer in Museum De Lakenhal plaatsvinden. De mecenasen dineerden in een leeg en nog voor publiek gesloten museum; de tafel stond gedekt in de nieuwe centrale oriëntatieruimte in Museum De Lakenhal. Op deze Achterplaats werden de gasten welkom geheten door voorzitter Elco Brinkman, gaf chef-kok Joris Bijddijk een introductie op zijn Leidsche menu, als voorproeverij op de kaart van het nieuwe museumcafé, en blikte museumdirecteur Meta Knol vooruit op de feestelijke heropening in juni 2019. Tussen de gangen door konden mecenasen door het lege museum lopen.

Burgemeester Lenferink bedankt chef-kok Joris Bijddijk met Leidse boter en kaas tijdens het mecenaatsdiner. Foto Anick de Rouw

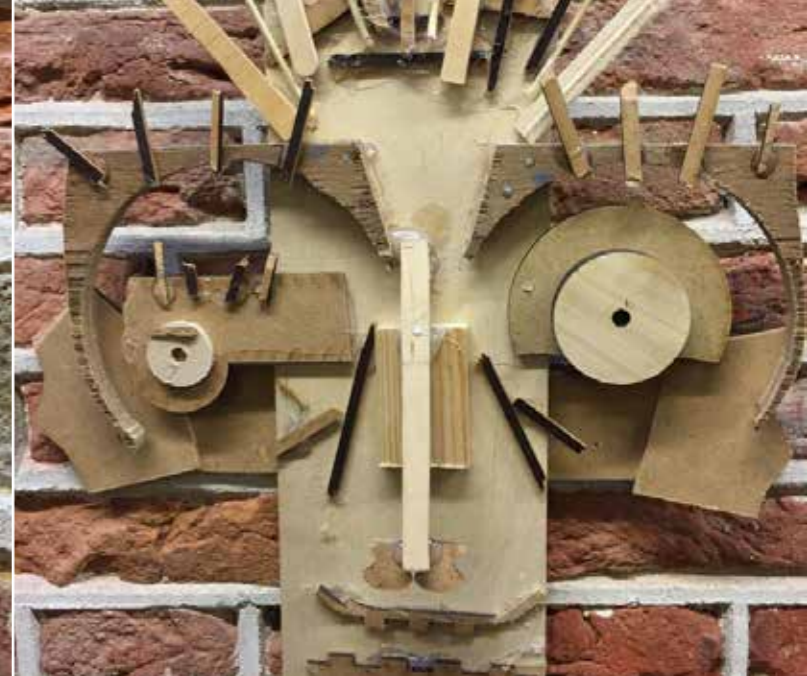

Scholenproject Kunstroute.

Scholenproject: Ontdek jouw sterke kant met Rembrandt.

EDUCATIE

Museum De Lakenhal biedt programma's aan voor alle vormen van onderwijs. Tijdens de sluiting van het museum vonden deze activiteiten op locatie plaats.

BASISONDERWIJS

LEIDS LAKEN IN DE KLAS

20 GROEPEN | 547 LEERLINGEN | GROEP 5

Het onderwijsprogramma 'Leids Laken in de klas' wordt aangeboden aan leerlingen in het kader van de cultuurlijnen museum, kunst, tijd, ik en de wereld en op maat. Tijdens deze interactieve les voelen, ruiken en keuren de leerlingen de lakense stof. Ze maken kennis met de geschiedenis van het museum en gaan zelf als moderne textielkunstenaars aan de slag met stempels. Het begeleidende materiaal wordt gratis aan de leerlingen verstrekt.

De doorlopende leerlijnen cultuureducatie, ontwikkeld in samenwerking met de Cultuureducatiegroep Leiden en de grote erfgoedinstellingen in Leiden, vormen een meerjarig onderwijsprogramma. In verband met de restauratie en nieuwbouw van Museum De Lakenhal werd het programma op locatie aangeboden.

SCHOLENPROJECT KUNSTRROUTE LEIDEN: HEDEN EN VERLEDEN

14 KUNSTENAARS | 11 PARTNERS | 24 KLASSEN | 8 SCHOLEN | 572 LEERLINGEN | 90 BEGELEIDERS | GROEP 7/8

Rondom de Kunstroute wordt jaarlijks een scholenproject georganiseerd voor de groepen 7/8 van Leidse basisscholen. De kern van dit project werd dit jaar gevormd door een rondleiding langs locaties in de binnenstad van Leiden waar heden en verleden elkaar treffen. In de lesbrief 'Een stad vol verhalen', werd aan de leerlingen -voorafgaand aan de rondleiding- uitgelegd dat de stad voortdurend in verandering is, oude elementen worden gekoesterd of juist gesloopt, of worden aangepast aan moderne tijden en nieuwe functies. Tijdens de rondleiding doken de museumdocenten van Museum De Lakenhal met de leerlingen in de verhalen en gingen ze samen op ontdekkingsstocht. Vervolgens brachten de leerlingen een bezoek aan het atelier van een kunstenaar om in een workshop vorm te geven aan al die bijzondere verhalen en aan het thema heden en verleden in het algemeen.

PILOT: ONTDEK JOUW STERKE KANT MET REMBRANDT

3 GROEPEN | 78 LEERLINGEN

Je eigen talenten ontdekken via een combinatie van kunst- en cultuureducatie, techniek, uitvinden en zelf doen. Daar gaat het bij dit unieke educatieve samenwerkingsproject om. Stichting Technolab Leiden organiseerde in samenwerking met Museum De Lakenhal en BplusC een pilot van het talentenprogramma 'Ontdek jouw sterke kant met Rembrandt'. De leerlingen ontdekken Leiden, Rembrandt en hun talent in vier lessen.

VOORTGEZET ONDERWIJS

Er zijn dit jaar geen programma's aangeboden aan het voortgezet onderwijs.

REMBRANDT STADSWANDELING

2 GROEPEN | 29 LEERLINGEN

Op special verzoek heeft Museum De Lakenhal een Rembrandt stadswandeling georganiseerd voor het Haarlemse Sancta Maria Lyceum.

Restauratie van het Drieluik met kruisiging van Christus (ca. 1515-1517), Cornelis Engebrectsz.,

COLLECTIE

Hoogtepunten uit de collectie van Museum De Lakenhal zijn tijdens de restauratie en uitbreiding van het museum op reis en te zien in verschillende musea in Nederland. Het overgrote deel van de collectie verbleef in 2018 in speciale externe depots.

COLLECTIE OP REIS

RIJKSMUSEUM, AMSTERDAM

- Lucas van Leyden, Laatste Oordeel (ca. 1526-27)
- Cornelis Engebrectsz. Drieluik met bewening van Christus (ca. 1508-1510)
- Jan Lievens, Pilatus wast zijn handen in onschuld (ca. 1626)
- J.C. Breghtel, Bokaal van de winterkoningin (1641)
- Jan van Goyen, Zeil- en roeiboten in een riviermonding (1640)
- Floris Verster, Bloemen en bladeren (1888)
- Menso Kamerlingh Onnes, Jenny (1888)
- Paulus Constantijn La Fargue, Vergaderzaal (1774)

- Jan Baptist Xavery, Reliëf met twee putti en een lam (1740)
- Rembrandt Harmensz. van Rijn, Historiestuk met zelfportret van de schilder (1626)
- Joost Janz. Lanckaert, Het ontzet van Leiden (1587-1589)

HERMITAGE, AMSTERDAM

- Jan van Goyen, Gezicht op Leiden uit het noordoosten (1650)
- Hendrik van der Burgh, De Groenmarkt met gezicht op de Stille Rijn in Leiden (1660)

FRANS HALS MUSEUM, HAARLEM

- Pieter Pietersz., Kruisiging van Christus (16e eeuw)

KATWIJKS MUSEUM

- Jan Toorop, Twee Bomen (ca. 1897)

STEDELIJK MUSEUM ALKMAAR

- Cesar van Everdingen, De overhandiging van de oorkonde van 1255 van Graaf Willem II van Holland aan de Heemraden van Rijnland (1655)

VOORBEREIDING OP HERINRICHTING

Halverwege het jaar heeft Museum De Lakenhal zich volledig gericht op de voorbereidende werkzaamheden om de collectie terug te kunnen verhuizen en in 2019 de museumzalen in te richten.

Om alle tijd en energie hiervoor in te kunnen zetten is besloten tot zowel een bruikleenstop als het tijdelijk *on hold* zetten van de registratie van aanwinsten, collectiedocumentatie en fotobestellingen. In 2019 worden deze werkzaamheden weer opgepakt en ingehaald.

BRUIKLEENEN

Door de bruikleenstop zijn alle bruikleenaanvragen in 2018 afgewezen. Uitzondering hierop zijn de topstukken die in het project 'Collectie op reis' zijn uitgeleend aan verschillende musea.

Museum De Lakenhal heeft zich voornamelijk gericht op het aanvragen van langdurige bruiklenen voor de heropening van het museum en de Jonge Rembrandttentoonstelling.

RESTAURATIES

Ter voorbereiding op de herinrichting hebben verschillende objecten een conserverings- en/of restauratiebehandeling gekregen. De objecten worden hiermee in stabiele conditie gebracht zodat ze na de heropening langdurig toonbaar kunnen zijn in het museum.

Museum De Lakenhal heeft een grote aard- en nagelvaste collectie. Dit zijn objecten die zijn ingemetseld in of vastgemaakt aan het museumgebouw. In 2018 is een aantal van deze objecten op een nieuwe locatie in het gebouw teruggeplaatst. Voorbeelden hiervan zijn de verplaatsing van de Joristrap en de terugplaatsing vanuit het depot van de ovale koepel in Art Déco-stijl met gebrandschilderd glas.

Bijzondere vermelding is de noodzakelijke conservering en restauratie van het Elliger-plafondstuk in de Papezaal. Door een noodlottige lekkage tijdens de bouwfase in maart 2018 was het plafondstuk beschadigd. De beredding en restauratie is meteen ingezet door studio Redivivus en afgerond in september. Kosten voor deze restauratie zijn vergoed door de verzekeraars.

AANWINSTEN

De collectie van Museum De Lakenhal is in 2018 verrijkt met diverse schenkingen en aankopen, waaronder een tekening van Floris Verster, een 'bavelaar' van Jan van Kerchem, een monumentaal fotowerk van Christiaan Bastiaans en een schetsboek en werk op papier van Barthel Brussee. Verrassend was daarbij de schenking van een aantal oude entreekaartjes voor het museum, die respectievelijk dateren van circa 1900 en 1970.

Museum De Lakenhal en de Universitaire Bibliotheken Leiden hebben de nalatenschap van Jan Wolkers (1925-2007) voor Leiden verworven. De wens van de schrijver en kunstenaar en zijn echtgenote Karina om de collectie in Leiden onder te brengen is hiermee in vervulling gegaan. Door deze verwerving blijft het werk van een van Nederlands belangrijkste en meest veelzijdige kunstenaars van na de Tweede Wereldoorlog behouden en beschikbaar voor expositie, onderwijs en onderzoek.

In 2019-2020 wordt een complete lijst gerestaureerde objecten opgesteld, net als een lijst nieuwe aanwinsten.

Kunstopdracht lemke van Dijk: glas in loodramen.

Kunstopdracht Ankie Stoutjesdijk: ontwerpproces Wandtapijt.

KUNSTPROJECTEN

Museum De Lakenhal steunt kunstenaars en draagt hiermee bij aan het versterken van de kunst- en cultuursector in en buiten Leiden. Dit doet het museum onder meer door gerichte aankopen, met tentoonstellingen van hedendaagse beeldend kunstenaars, met kunstopdrachten en de organisatie van de Kunstroute Leiden en Industry Day Leiden (zie Programmering).

NIEUW LEIDS LAKEN

Museum De Lakenhal heeft tijdens de sluiting van het museum vijf kunstenaars de opdracht gegeven om op basis van oude ambachten, technieken, motieven en patronen een wollen stof te ontwikkelen. Aan deze stoffen wordt opnieuw het keurmerk 'Leids laken' gehecht, in de vorm van het beeldmerk van Museum De Lakenhal. De stoffen zullen vanaf de heropening worden verkocht in de nieuwe museumwinkel. Na Christie van der Haak, Mae Engelgeer en Edwin Oudshoorn kregen Petra Blaisse van bureau Inside Outside en Claudy Jongstra in 2018 een opdracht. Daarnaast vond op 15 mei 2018 bij Droog in Amsterdam de perspresentatie plaats van de stof die mode-ontwerper Edwin Oudshoorn in 2017 ontwierp. Hij liet zich inspireren door de collectie Amphora-vazen van het museum. Het museum kocht dit jaar ook de couture-jurk aan, die speciaal voor de presentatie van zijn stof was gemaakt. De stoffen van Blaisse en Jongstra worden in 2019 gepresenteerd.

KUNSTOPDRACHTEN

Museum De Lakenhal heeft in de afgelopen jaren elf kunstenaars benaderd om een speciale kunstopdracht uit te voeren tijdens de restauratie en uitbreiding van het museum. Alle resultaten zullen daarvan te zien zijn in het museum te zien. De kunstenaars en vormgevers lieten zich inspireren door de gehele breedte van de collectie en door geschiedenis van Leiden en Museum De Lakenhal. Zo laten ze een nieuwe, actuele kijk op de kunst, kunstnijverheid en geschiedenis van Leiden zien.

In 2018 werd verder gewerkt aan de volgende opdrachten:

KARIN BORGHOUTS

FOTO'S MUSEUM IN TRANSITIE

Aan fotograaf Karin Borghouts werd in 2016 gevraagd om tijdens de sluitingsperiode een serie kunstfoto's van het bouwproces in Museum De Lakenhal te maken. Borghouts maakt op gezette tijden 'stilleven's' van de verlaten en in verbouwing verkerende museumruimten, uitmondend in een serie van circa twintig kunstwerken, die onderdeel van de collectie van het museum gaan uitmaken en die deel uit gaan maken van de openingstentoonstelling van het museum in voorjaar 2019.

ALEKSANDRA GACA

WANDBESPANNING

Voor de herinrichting van Museum De Lakenhal is Aleksandra Gaca gevraagd een textiele wandbespanning voor de nieuwe publiekszaal, het Auditorium, te

Kunstopdracht Ankie Stoutjesdijk: weefproeven in Textielmuseum.

ontwerpen, die behalve een esthetische waarde ook een akoestische werking zal hebben. Gaca haalde voor haar patroon inspiratie uit diverse composities van Theo van Doesburg, de kunstenaar die in 1917 in Leiden De Stijl beweging oprichtte. In 2018 vonden de laatste proeftesten plaats bij het TextielLab in Tilburg. In 2019 wordt de stof geweven en toegepast in het Auditorium. Deze opdracht kwam tot stand in nauwe samenwerking met Happel Cornelissen Verhoeven Architecten.

HANSJE VAN HALEM EXPEDITIEDEUREN NIEUWBOW

In het ontwerp voor de nieuwe museumgevel aan de Lammermarkt bevinden zich twee monumentale deuren die toegang geven tot de expeditie-ingang van het museum. Deze deuren zijn circa 5 meter hoog en liggen in de plint van het gebouw, direct aan de straat. In nauw overleg met de architecten Happel Cornelisse Verhoeven is ervoor gekozen om van de ontwikkeling en vormgeving van deze deuren een kunstopdracht te maken. In 2018 kreeg de bekende grafisch vormgever Hansje van Halem hiervoor de opdracht. Een dergelijke opdracht past in de eeuwenlange bouwtraditie van samenwerking tussen architecten en kunstenaars. Het past ook wonderwel in de traditie van Museum De Lakenhal, waarbij waardevolle architectuurelementen als aard- en nagelvaste onderdelen in de collectie zijn opgenomen.

ANKIE STOUTJESDIJK WANDTAPIJT OVER LEIDEN

In 2018 werkte ontwerper Ankie Stoutjesdijk door aan de ontwikkeling van een wandtapijt over de stad Leiden. Bij het TextielLab in Tilburg werden vele nieuwe proeven geweven. Daarnaast werd een definitieve keuze gemaakt over de informatie die deze geweven

infographic kan dragen. Het monumentale tapijt zal in 2019 een centrale plek krijgen op de nieuwe Achterplaats, waar het ook een belangrijke akoestische functie zal vervullen.

MARK DION RARITEITENKABINET

Voor de herinrichting van Museum De Lakenhal wordt een nieuw verhaal aan de vaste opstelling van het museum toegevoegd: het ontstaan van de Universiteit Leiden en haar invloed op de stad. Rariteitenkabinetten maakten in de 16e en 17e eeuw een belangrijk onderdeel uit van de universiteitsgeschiedenis. Later in de 19e eeuw vormden zij de basis voor de eerste museumcollecties. Zo ook in Leiden. De Amerikaanse kunstenaar Mark Dion (New Bedford, Massachusetts, 1961) geldt internationaal als een van meest vooraanstaande kunstenaars van dit moment. Aan Dion is gevraagd om in de nieuwe opstelling van het museum een rariteitenkabinet te ontwerpen, waarbij hij de (natuur)historische objecten uit de collectie van het museum, zoals de zeer unieke 16e-eeuwse zwaardvis, zal combineren met eigen, nieuwe objecten. Mark Dion presenteerde na veelvuldig overleg met conservatoren eind 2017 zijn voorstel. De uitwerking en productie hiervan vond deels in 2018 plaats; de installatie volgt in 2019.

SOPHIE ERNST FILM DE MAGIE VAN PROJECTIE TOVERKAMER

Museum De Lakenhal bezit een van de mooiste museale verzamelingen van 18e-eeuwse toverlantaarns en toverlantaarnplaten in Nederland. Vanaf de heropening van het museum zal een gedeelte van de toverlantaarncollectie getoond worden in de zogenaamde Toverkamer. Voor deze ruimte ontwerpt beeldend kunstenaar Sophie Ernst (1972) een

Kunstopdracht Aleksandra Gaca: wandbespanning.

hedendaagse filmprojectie. Ernst promoveerde in 2016 aan de Universiteit Leiden in het PhdArts programma op het onderwerp 'De magie van projectie'. Dat onderzoekt Sophie Ernst in een vierdelige theatrale projectie: van verschijningen via schaduwen en reflecties, de camera obscura en rookprojecties tot de zogenoemde Pepper's ghost en het hologram. In de zomer en herfst van 2018 werden de filmopnamen in Leiden en omstreken gemaakt. De postproductie vindt in 2019 plaats.

THOMAS RAAT KUNSTTOEPASSING GANG MODERNE VLEUGEL

Beeldend kunstenaar Thomas Raat (1979) is gevraagd een kunsttoepassing te ontwerpen voor het deel van het museum waar de ontwikkeling van het modernisme in Leiden gepresenteerd wordt. Raat verbleef van september 2017 tot januari 2018 als artist in residence in het Van Doesburghuis in Meudon/Parijs en ontwikkelde daar een plan voor de wandtoepassing voor Museum De Lakenhal. In 2018 verrichtte Raat veel materiaalonderzoek en presenteerde een definitief ontwerp. Uitvoering hiervan vindt plaats in 2019.

IEMKE VAN DIJK GLAS-IN-LOODRAMEN

Beeldend kunstenaar Iemke van Dijk (1969) kreeg de opdracht een ontwerp voor glas-in-loodramen te maken in de ruimte waar het interieur van een laat 17e-eeuwse katholieke schuilkapel is opgesteld. Zij laat zich hierbij inspireren door de contextuele geschiedenis van de objecten en de ruimte. Uitgangspunt is een niet-figuratief, abstract ontwerp in rustige tinten/glasbewerkingen. Licht en donker – en juist de afwezigheid van kleur- is 'het' materiaal van Van Dijk. Van Dijk rondde in 2018 het schetsontwerp af. De productie van de ramen vindt vroeg in 2019 plaats.

KOLK EN KUSTERS KLEURPALET

In 2016 onderzocht ontwerpersduo Kolk & Kusters het pigmentgebruik van de in Leiden geboren en getogen schilder Rembrandt Harmensz. van Rijn en ontwikkelde het Rembrandtpalet. Dit kleuropallete paste ook naadloos bij het museum en haar geschiedenis. Het museum vroeg de ontwerpers in 2017 om een aangepast palet voor alle collectiezalen te ontwikkelen, die gewijd zijn aan de verzamelingen van beeldende kunst, kunstnijverheid en geschiedenis van Museum De Lakenhal. In 2018 vond de presentatie van de definitieve kleuren plaats; begin 2019 worden de kleuren aangebracht in de zalen.

ILJA LEONARD PFEIJFFER BLOEMLEZING IN HET TRAPPENHUIS

Musea gaan over het verstrijken van de tijd. Vanuit deze gedachte vroeg Museum De Lakenhal aan dichter, schrijver en classicus Ilya Leonard Pfeijffer (1968) om een bloemlezing samen te stellen. Hij selecteerde uit de Nederlandse literatuur zes gedichten, variërend van dichter, toneelschrijver en historicus P.C. Hooft (1581-1647) tot voetballegende en taalkunstenaar Johan Cruijff (1947-2016). Ook schreef hij speciaal voor Museum De Lakenhal zelf een sonnet over het verglijden van de tijd. Zo voegt Pfeijffer toch nog wat leven toe aan deze parade van overleden poëten. De gedichten zullen op de muren boven de marmeren trap worden aangebracht.

ORGANISATIE

BEDRIJFSVOERING

EXPLOITATIERESULTAAT EN TOELICHTING

Het resultaat op de bedrijfsvoering na verrekening met de voorzieningen en reserves is € 61.057 negatief. Hierdoor daalt de bedrijfsreserve naar € 270.975. De bedrijfsreserve blijft hierbij binnen de voorgeschreven marge van >1% - <10% van de omzet. (Zie pagina 36)

Dit resultaat kwam met name door de volgende onderdelen:

- Langere sluitingsperiode: inkomsten uit toegangsgelden, evenementen en ontvangsten die eerder voorzien waren werden niet gegenereerd. Nadeel € 140.000.
- Personele lasten: een voordeel van € 70.000 door lagere inhuur van personeel omdat het museum gesloten was.
- Winkelvoorraad: in 2018 is nog niet gestart met het aanleggen van een winkelvoorraad: een voordeel van € 30.000.
- Huisvesting: aangezien de kantoren niet beschikbaar waren heeft het museum extern ruimte gehuurd, in totaal een nadeel van € 40.000.
- Presentatie, communicatie en marketing: vanwege de sluiting waren er minder activiteiten, en was er minder communicatie hierover nodig, dit leidde tot een voordeel van € 10.000.
- Educatief programma: de verschillende programma's werden opgesteld maar nog niet uitgevoerd, waardoor een voordeel van € 10.000 ontstond.

De voorziening 'Egalisatie onderhoudslasten en vervanging beveiligingssysteem' wordt binnen het project Restauratie en Uitbreiding besteed. Een deel van het budget werd nog niet aangewend in 2018 aangezien de werkzaamheden in 2019 doorlopen. Hierdoor stijgt de voorziening naar € 352.330 welke voldoende is voor de komende werkzaamheden.

VOORZIENING AANKOPEN KUNST

De voorziening voor aankopen van kunst wordt over 2018 gevoed met € 20.752, dat beschikbaar gehouden wordt voor de verwerving van de Collectie Wolkers. Na de verrekening zal deze voorziening in 2019 weer leeg zijn.

CONSERVERING EN RESTAURATIE

Het resultaat op conservering en restauratie van de

collectie was in 2018 € 30.340 negatief. Dit is een saldo van de storting van € 54.990 wegens de bijdrage van VBL en VBL-leden aan de restauratie van het 16e-eeuwse altaarstuk van Cornelis Engebrechtsz., en een onttrekking van € 85.330 wegens deze werkzaamheden en restauraties binnen het project Restauratie en Uitbreiding. Met deze onttrekking staat de voorziening op € 219.890. Dit bedrag is grotendeels nodig voor het restaureren en toonbaar maken van de collectie ten behoeve van de nieuwe inrichting na heropening.

RESERVE PROJECTEN

Daarnaast wordt vanaf 2019 gewerkt met een 'reserve projecten en tentoonstellingen Museum De Lakenhal' binnen de gemeentelijke boeken. Deze reserve heeft als doel het beschikbaar houden van budgetten, zowel intern als extern (programmaged, BKV-geld enz.) voor meerjarige projecten en tentoonstellingen. Dit als gevolg van gewijzigde boekhoudkundige regels. De reserve wordt gevuld met € 121.681 uit boekjaar 2018 en € 170.856 uit eerdere jaren vanuit de balanspost 'voortuit ontvangen gelden'. Ongeveer de helft van dit bedrag is bedoeld voor de tentoonstelling Jonge Rembrandt, een kwart op projecten binnen de Restauratie en Uitbreiding en een achtste op Nieuw Leids Laken. Deze bedragen zullen bij de volgende rekening zichtbaar worden gemaakt.

BEVEILIGING

De beveiligingsinstallaties zijn gedurende het project Restauratie en Uitbreiding vervangen. Zowel voor de bouwkundige als de elektronische maatregelen was de kennis van de medewerkers van het gebouw, gebruik en mogelijkheden essentieel. Het museum zorgde voor de begeleiding van het proces, de selectie van aanvullende maatregelen en de voorbereiding op de organisatorische gevolgen van de veranderingen.

Verskillende medewerkers Beveiliging zijn in 2018 op andere functies ingezet. De werkzaamheden liepen uiteen van portier/verkeersregelaar op de bouwplaats tot verschillende ondersteunde taken binnen het museum zoals archiverings- en depotwerkzaamheden.

INSTALLATIES

Verskillende installaties zijn in de tweede helft van 2018 in gebruik genomen. Het museum zorgde voor de begeleiding van de bouw en van het inregelen ervan. De werkzaamheden lopen door in 2019.

WINKEL EN HORECA

De aandacht was in 2018 voornamelijk gericht op de inrichting van de winkel en horeca. In nauwe samenwerking met horecaonderneming Vermaat is in het bouwproces gezorgd dat de ruimte voldeed aan de horecawensen en zijn de interieurelementen ontwikkeld.

Ook heeft architectenbureau Happel Cornelisse Verhoeven (HCVA) de interieurelementen van de winkel ontworpen en is de uitvoering hiervan aanbesteed aan decor-, interieur- en tentoonstellingsbouwer Brandwacht en Meijer. Met de keuze voor HCVA is ook de eenheid tussen het ontwerp van interieur, restauratie en uitbreiding gewaarborgd.

VERHUIZING

Per 4 december 2018 zijn de medewerkers verhuisd. De kantoren aan de Oude Singel, Marktsteeg en 3e Binnenvestgracht zijn verhuisd naar Lammermarkt 31. In de nieuwe kantoren zijn naar ontwerp van HCVA door het museum wandkasten, bibliotheekinrichting en overige interieurelementen gemaakt. Ook zijn de kantoren voorzien van nieuwe werkplekken. Tegelijkertijd met de fysieke verhuizing is het museum overgestapt van de externe ICT-leverancier BMP naar de gemeentelijke ICT-leverancier. Een dubbele operatie die veel inzet en flexibiliteit vergde en uiteindelijk een goede gezamenlijke werkplek opleverde.

VEILIGHEIDSZORG

In 2018 is gewerkt aan het verfijnen van het geheel van beleid, plannen, procedures en uitvoering van de veiligheidszorg en het aanpassen op de nieuwe situatie na de Restauratie en Uitbreiding.

DIGITALE FACTUREN

Museum De Lakenhal is in 2018 in samenwerking met Servicepunt71 overgestapt naar volledig digitale verwerking van facturen. Hierdoor is ook het verwerkingsproces betrouwbaarder en sneller geworden.

RESTAURATIE EN UITBREIDING

VERANTWOORDELIJKHEID

Het project Restauratie en Uitbreiding valt voor wat betreft de bouwkundige, installatietechnische delen van het uitvoeringsbesluit onder verantwoordelijkheid van de gemeente Leiden, onder leiding van de projectleider van het projectbureau. Het museum heeft als gebruiker nauw overleg met de gemeente over het project.

Een uitzondering hierop zijn de beveiligingsinstallaties. Deze zijn onderdeel van het project, maar conform de demarcatie vallen ze onder de verantwoordelijkheid van het museum. Onder de verantwoordelijkheid van het museum vallen verder: de voorbereidende werkzaamheden van het museum, de projectleiding en uitvoering van onderdelen genoemd in het uitvoeringsbesluit, maar ook van onderdelen waarvoor fondsen gezocht en gevonden worden.

OPLEVERDATUM

De stofvrije- en opleverdatum van de aannemer is om verschillende redenen voor wat betreft de uitbreiding verschoven naar november 2018 en voor wat betreft de bestaande bouw naar februari 2019. Ondanks de grote druk op de werkzaamheden van het museum tussen de oplevering en heropening, is vastgehouden aan de planning voor de heropening medio 2019.

GESPREKSPARTNER

Het museum is tijdens de bouw een belangrijke partner in de doorontwikkeling, bijsturen en detaillering van de plannen, de begeleiding van de werkzaamheden van de aannemer, het beantwoorden van vragen van de aannemer en het informeren van alle betrokkenen. Daarnaast werd door het museum aan de eigen projecten die met de Restauratie en Uitbreiding samen hangen gewerkt: herinrichting, restauraties van de collectie, interieur, kunstenaarsopdrachten, educatieve projecten, fondsenwerving en heropening.

INTERNE COMMUNICATIE

De medewerkers van het museum werden zo veel mogelijk betrokken bij het project. Dit gebeurde via interne communicatie, bezoeken aan de bouwplaats, maandelijkse bijeenkomsten en verschillende projectgroepen.

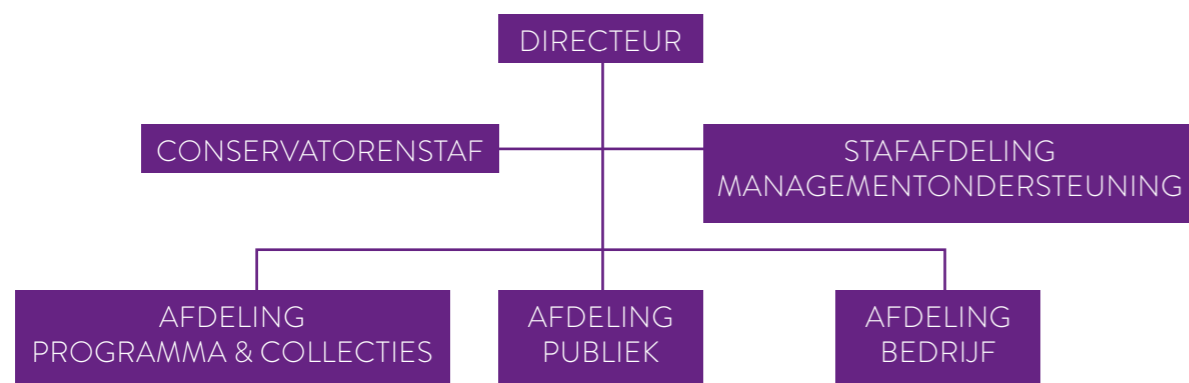

De stenen volmolen boven de poort aan de Oude Singel wordt gekleurd in een colourwash, die dichtbij de kleur van de steen staat.

Collectie op reis: Lucas van Leyden, Drieluik met het Laatste oordeel (ca. 1526-1527), te zien op de eregalerij van het Rijksmuseum.

ORGANISATIESTRUCTUUR

Programma en Collecties:

- projecten en tentoonstellingen
- collectie en bruikleenregistratie
- collectie en depotbeheer
- bibliotheek

Publiek:

- marketing en communicatie (online en offline)
- publiekscoördinatie en -begeleiding
- planning en events
- educatie
- retail
- fondsenwerving en relatiebeheer

Bedrijf:

- bedrijfsvoering
- financiën
- gebouw en techniek
- service en beveiliging

VOORUITBLIK

HEROPENING MUSEUM DE LAKENHAL

19 JUNI 2019

OPENINGSFESTIVAL

20 T/M 23 JUNI 2019

COLLECTIEPRESENTATIE JAN WOLKERS

20 JUNI 2019 T/M 10 MEI 2020

TENTOONSTELLING JONGE REMBRANDT – RISING STAR

2 NOVEMBER 2019 T/M 9 FEBRUARI 2020

TENTOONSTELLING YOUNG ARTISTS IN RESIDENCE

2 T/M 9 FEBRUARI 2020

TENTOONSTELLING PILGRIMS NAAR AMERIKA - EN DE GRENZEN VAN VRIJHEID .

1620-2020

27 MAART T/M 12 JULI 2020

TENTOONSTELLING CLAUDY JONGSTRA X MUSEUM DE LAKENHAL (WERKTITEL)

11 SEPTEMBER 2020 T/M 10 JANUARI 2021

Restauratie van het Drieluik met kruisiging van Christus (ca. 1515-1517), Cornelis Engebrectsz.,

Mecenaatsdiner. Foto Anick de Rouw

GELIEERDE INSTELLINGEN

VRIENDENVERENIGING VBL

De Vereniging voor Belangstellenden in Museum De Lakenhal (vriendenvereniging VBL) is een van de oudste verenigingen van museumvrienden in Nederland. De vereniging steunt Museum De Lakenhal bij het mogelijk maken van restauratie van pronkstukken, het aankopen van nieuwe collectiestukken en andere zaken die de belangstelling voor het museum kunnen vergroten.

Leden van de vriendenvereniging sluiten vriendschap met het museum. De betrokkenheid van de vrienden is al ruim een eeuw onmisbaar voor de bloei en ontwikkeling van het museum: ruim 230 bijzondere museumobjecten zijn sinds 1918 geschonken door of verworven met steun van de vriendenvereniging VBL. Het ledenaantal stond eind van het jaar op 550.

LUCAS VAN LEYDEN MECENAAT

Het Lucas van Leyden Mecenaat is een levendig netwerk voor burgers en bedrijven die Leiden in het algemeen en Museum De Lakenhal in het bijzonder een warm hart toedragen. Inmiddels is een groep ontstaan van mensen die geïnteresseerd zijn in kunst en geschiedenis, geïnspireerd zijn geraakt door de activiteiten en plannen van het museum en, niet onbelangrijk, door elkaar.

Deze mecenasen ontmoeten elkaar met enige regelmaat in Museum De Lakenhal: bij speciaal voor hen georganiseerde events zoals het jaarlijkse mecenaatsdiner of tijdens feestelijke borrels en previews van tentoonstellingen. Hierdoor is Museum De

Lakenhal een inspirerende ontmoetingsplek geworden. De opbrengst van het Lucas van Leyden Mecenaat komt in de periode 2011-2019 geheel ten goede aan de restauratie en uitbreiding van het museum.

AMERICAN FRIENDS OF MUSEUM DE LAKENHAL

Het American Friends Fund van Museum De Lakenhal is een internationale vertakking van het Lucas van Leyden Mecenaat en is ondergebracht bij de Netherland-America Foundation te New York (USA).

MET DANK AAN

In 2018 ontving Museum De Lakenhal subsidies, materiele en financiële schenkingen en nalatenschappen. Enkele schenkers wensen anoniem te blijven. Museum De Lakenhal dankt alle gevers voor hun steun en betrokkenheid.

OVERHEDEN | PARTNERS | FONDSEN

- Gemeente Leiden

RESTAURATIE EN UITBREIDING MUSEUM DE LAKENHAL 2016 - 2019

- Gemeente Leiden
- Carla van Steijn †
- BankGiro Loterij
- Provincie Zuid-Holland
- Stichting Pape-Fonds
- Staalmeesters en Drapeniers van het Lucas van Leyden Mecenaat
- Fonds 1818
- Stichting Dioraphte
- Mondriaan Fonds
- VSBfonds
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
- BPD Cultuurfonds
- Prins Bernhard Cultuurfonds
- Vereniging Rembrandt, mede namens haar BankGiro Loterij Restauratiefonds
- Vereniging ProParte
- American Friends of Museum De Lakenhal
- KEIM Nederland BV

- Dietiker
- Bentveld Interieur
- Drukkerij De Bink
- Emile van Leenen piano's & vleugels
- Leendert Bosch †
- Wijnand Goppel †
- Gail en Ernst von Metzsch
- Joke van Hoeken †
- Conny van Hoeken †
- Zijlwijkschool, Gaby van der Wel
- en diverse (anonieme) particuliere begunstigers

AANKOOP UIT NALATENSCHAP JAN WOLKERS, SAMEN MET UNIVERSITAIRE BIBLIOTHEKEN LEIDEN

- Mondriaan Fonds
- Vereniging Rembrandt, mede namens haar Innorosa Fonds en BankGiro Loterij Aankoopfonds
- Prins Bernhard Cultuurfonds
- Vrienden van de UBL
- Leids Universiteits Fonds, mede dankzij haar Fonds Mr. J.J. van Enter en Mr. J.J. van Walsem Fonds
- Stichting Zabawas
- Met dank aan Karina Wolkers

KUNSTRROUTE LEIDEN

- Gemeente Leiden / BKV-gelden
- Fonds 1818

INDUSTRY DAY

- Gemeente Leiden / BKV-gelden
- Cultuurfonds Leiden

COLLECTIE- EN KUNSTSCHENKERS

Deze lijst wordt in 2019-2020 opgesteld.

MECENASSEN | VRIENDEN

- Stichting Het Lucas van Leyden Mecenaat

STAALMEESTERS

- Charlotte Icke-Lemmens
- Wim de Leeuw en Marisa Zwartjes

DRAPENIERS

- Atlas Group Leiden
- Mark en Femke Aukema
- Tony Bel en Suze Bel-van Liere
- Hanno Bentveld
- Elco Brinkman
- Julius Covers en Ellen Simons
- De Clercq advocaten notariaat
- De heer W.K. van Duren
- Sylvia den Engelsen
- Philips Everts en Ineke Everts-Kuik
- Heleen Gall
- Alexander Geertsema
- Fred en Fia van Haasteren
- De heer M.P.J. van Hoeken
- Jan Kleijne
- Jonneke Klinkenberg
- Ronald Knappers en Odile Heynders
- Laaken Asset Management
- Ernst en Gail von Metzsch
- Ingrid Moerman
- Rabobank Leiden-Katwijk
- Haro Schultz van Haegen
- Caesar Sterk
- Ine Sterk-Berkvens
- Studio America BV - André en Anita America-Mantel
- TeekensKarstens advocaten notarissen
- Mevrouw M.J. van der Wal en Mevrouw E. Koning
- Ab van der Wiel, De Meelfabriek
- Cees en Claudia de Zeeuw

De gevelsteen met daarin het lakenloodje van de huisstijl wordt in de gevel aan de Lammermarkt ingemetseld.

PUBLICATIES VAN MEDEWERKERS

META KNOL

DIRECTEUR

Judith van Meeuwen over het geheugen van de tentoonstellingsmaker: Meta Knol, Kunstschrift 4, 2018

RESI VAN DER PLOEG

PROJECTLEIDER KUNSTRROUTE

Kunstroutegids, Museum De Lakenhal, 04.09.18

CHRISTIAAN VOGELAAR

CONSERVATOR OUDE SCHILDER- EN BEELDHOUKUNST

- C. Vogelaar, Das Porträt der Louise van der Noot von David Bailly. In Peter van den Brink en Wibke Birth, *Gestatten Suermondt! Sammler, Kenner, Kunstmäzen*, tentoonstellingscatalogus, Ludwig Suermondt Museum, Aken 2018, p. 147-150.
- C. Vogelaar, Jan van Goyen. In *Chambre Privée. Meisterwerke aus dem Wohnzimmer eines Sammlers*, tentoonstellingscatalogus, Ludwig Suermondt Museum, Aken 2018, p. 68-70.

JORI ZIJLMANS

CONSERVATOR GESCHIEDENIS

- J. Zijlmans, A. Netiv en M. Roumen, Following in the Pilgrims' Footsteps in Leiden. In: *American Ancestors* vol.19, no.1 (2018), p. 33-35.
- J. Zijlmans, Intellectual Baggage. Examining the Books of the Pilgrims. In: *American Ancestors* vol.19, no.1 (2018), p. 43-45.

PRESENTATIES EN LEZINGEN VAN MEDEWERKERS

META KNOL

DIRECTEUR

Spreker tijdens de opening van tentoonstelling Punk + Dans + Kunst, Schunck, Heerlen, 27.01.18

CHRISTIAAN VOGELAAR

CONSERVATOR OUDE SCHILDER- EN BEELDHOUWKUNST

Gastcollege Jan Emmens Sulle regole d'arte nell'eta di Rembrandt, Università Nazionale dei Lincei, Milaan, 02.03.18

Lezing over het drieluik met Christus en de blinde van Jericho van Lucas van Leyden uit Saint Petersburg, Hermitage aan de Amstel, 18.04.18

Lezing over Rembrandt en Lucas van Leyden voor de Vrienden van de Stichting Cultuur Inventarisatie, Hermitage Amsterdam, 17.05.18

JORI ZIJLMANS

CONSERVATOR GESCHIEDENIS

Lezing over tentoonstelling Pilgrims naar Amerika - en de grenzen van vrijheid voor delegatie Mayflower400, Southampton, Engeland, Leiden, 10.05.18

Lezing en rondleiding Trekvaarttafel Erfgoedlijn Zuid-Holland, Leiden, 03.09.18

Talkshow over museumcollecties in Leiden tijdens wetenschaps- en cultuurfestival Nacht van Ontdekkingen, Leiden, 15.09.18

Lezing Leids laken voor ontvangst College van Gedeputeerde Staten van Zuid Holland en wethouder Cultuur Yvonne van Delft i.v. m Erfgoedlijn Trekvaarten, Leiden, 24.09.18

Gast in talkshow met Ariela Netiv, Erfgoed Leiden over Leidens beleg & ontzet tijdens de Opstand, Leiden, 18.10.18

EXTERNE ACTIVITEITEN VAN MEDEWERKERS

PROSPER DE JONG

CONSERVATOR KUNSTNIJVERHEID BESTUREN EN COMMISSIES

- Bestuurslid van het Pianolamuseum, Amsterdam,
- Lid Corpus Vitrearum Nederland
- Redacteur Leids Jaarboekje van de Historische Vereniging Oud Leiden
- Lid stuurgroep project Leidse Kunstambachten 1475-1575

BUITENGEWONE ACTIVITEITEN

- Bijdrage werkcollege Leidse Kunstenaars en Ambachtslieden, 1475-1575, voor studenten kunstgeschiedenis, Universiteit Leiden, 05.10.18
- Rondleiding op bouwplaats voor studenten Universiteit van Amsterdam, 01.11.18

META KNOL

DIRECTEUR

BESTUREN EN COMMISSIES

- Bestuurslid Stichting Kunst en Kennis Promotie Leiden
- Bestuurslid Stichting Bouwfonds Kunstcollectie
- Bestuurslid Stichting Tonality
- Bestuurslid Kunsten '92
- Adviseur Vereniging Rembrandt
- Jury Hermine van Bers Prijs
- Lid Comité van Aanbeveling Singelpark Leiden
- Lid Comité van Aanbeveling Beelden in Leiden
- Lid ICOM
- Lid Art Table
- Lid IKT
- Leidse Regiokring
- Lid Stuurgroep Mayflower400

BUITENGEWONE ACTIVITEITEN

- Dienstreis Oxford/Southampton t.b.v. Jonge Rembrandt/Pilgrims, 31.01-01.02.18
- Dienstreis Museum Next, Londen, 18-20.06.18
- Deelnemer rondetafelgesprek Stedelijk Museum Amsterdam, Amsterdamse Kunstraad, 29.02.18

RESI VAN DER PLOEG

PROJECTLEIDER KUNSTROUTE

BESTUREN EN COMMISSIES

- Stichting Peen en Ui, secretaris
- Stichting De Kunstverleners, projectleider
- Leids Academisch Kunstcentrum, uurdocente
- Stichting 't Paleis, voorzitter
- Beeldend Kunstenaar, zzp

BUITENGEWONE ACTIVITEITEN

- Opening tentoonstelling ARS, 'Schau doch mal hin, Kijk nou' Lisa van der Heijden en Marjan Waanders, 31.03-15.04.18
- Opening tentoonstelling Marktsteeg 10, 'Drei Positionen' Christine Bittremieux en Nies de Vuijst en Lisa van der Heijden, 17-18.11.18

NICOLE ROEPERS

CONSERVATOR ACTUELE KUNST

BESTUREN EN COMMISSIES

- Bestuurslid Stichting Stadsfotograaf Leiden

BUITENGEWONE ACTIVITEITEN

- Participant Art & Science debat, Marktsteeg 10, Leiden, 22.02.18
- Expert port-foliodag International Photo Festival, Leiden, 07.04.18
- Deelname Industryday, Scheltema, Leiden, 11.05.18
- Discussant State of The Art, Cultuurfonds Leiden, 08.10.18
- Deelname Craft Councilmeeting op Design Week Eindhoven, 24.10.18
- Openingswoord tentoonstelling Material Matters, Galerie Zone, Leiden, 04.11.18
- Deelname najaarssymposium Textielcommissie "Non Woven", RCE, Amersfoort, 08.11.18
- Deelname symposium Brave New World, Leiden, 09.11.18
- Jurylid Fotowedstrijd Leiden, Gemeente Leiden, 14.11.18
- Openingswoord tentoonstelling Material Matters, Galerie Zone, Leiden, 04.11.18

CHRISTIAAN VOGELAAR
CONSERVATOR OUDE SCHILDER- EN
BEELDHOUWKUNST

BESTUREN EN COMMISSIES

- Lid Raad van Advies, Hermitage aan de Amstel
- Lid van de redactie van het Leids Jaarboekje
- Speciaal adviseur bij de tentoonstelling Hollandse Meesters, Hermitage aan de Amstel
- Bestuurslid van de Stichting Antonius Abt
- Bestuurslid van de Stichting Cultuur Inventarisatie

BUITENGEWONE ACTIVITEITEN

- Werkbezoek aan de Museo degli Uffizi, Florence, ter voorbereiding van de tentoonstelling De Grand Tour van Cosimo III de' Medici in de Nederlanden, 17-19 .01.18
- Dienstreis naar Oxford ter voorbereiding van de tentoonstelling Jonge Rembrandt, 30-31 .01.18
- Bezoek aan restaurator Menno Dooijes met de begeleidingscommissie van de restauratie van het drieliuk met de Kruisiging van Cornelis Engebrechtsz., 16 .01.18, 27.03.18 en 05.07.18
- Werkbezoek kunstbeurs TEFAF in Maastricht, 08-09.03.18
- Symposium bij Dutch Culture over erfgoed van de VOC in Galle, 14.03.18
- Werkbezoek aan het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten te Brussel ter voorbereiding van de restauratie van twee Leidse portretten uit 1518, 19.04.18
- In samenwerking met het Mauritshuis XRF-onderzoek van Lucas van Leydens drieliuk met Christus en de blinde van Jericho uit de Hermitage, 28.05.18
- Deelname opening en symposium t.g.v. kunstmanifestatie Manifesta te Palermo, 18-20 juni 2018
- Koeriersreis naar Kunstmuseum im Ehrenhof, Düsseldorf, 16.07.18
- Bezoek aan restaurator Menno Dooijes met de begeleidingscommissie van de restauratie van het drieliuk met de Kruisiging van Cornelis Engebrechtsz., 27.09.18
- Studiedag bij Christie's Amsterdam rond de tekening van een jongeman uit Rugby College door Lucas van Leyden, 10.10.18
- Werkbezoek Rijksmuseum t.g.v. technisch onderzoek van David Baillys Vanitas door Erna Hermens, 15.10.18

- Werkbezoek aan de Gemäldegalerie en deelname aan de door het NBTC georganiseerde persmeeting Rembrandtjaar 2019 aan de Nederlandse Ambassade, Berlijn, 19.11.18
- Expertmeeting rond Rembrandts Petrus in Gebed uit het Israel Museum, Joods Historisch Museum, Amsterdam, 04.12.18

ROB WOLTHOORN
CONSERVATOR MODERNE KUNST

BESTUREN EN COMMISSIES

- Jurylid kunstwedstrijd Amicitia 250 jaar, Ars Aemula Naturae, Leiden, 18.05.18

BUITENGEWONE ACTIVITEITEN

- Koerier Centre Pompidou Metz, 11.04.18
- Opening tentoonstelling 100 jaar Zaalberg, Potterij Zaalberg Leiderdorp, 17.04.18

JORI ZIJLMANS
CONSERVATOR GESCHIEDENIS

BESTUREN EN COMMISSIES

- Expert adviesraad voor boek Spul door J. Gawronski (2018) en presentatie Opening Noord-Zuidlijn 2018, Archeologische dienst Amsterdam
- Expert Trekvaartafel van de Erfgoedlijnen Zuid-Holland
- Redactielid van de 3 oktoberlezing Universiteit Leiden

De renovatie van de 'Galerij van Leidsens Roem'. Foto Buro JP

JAARREKENING

EXPLOITATIEREKENING 2018	RESULTAAT	BEGROTING	RESULTAAT
BATEN	2018	2018	2017
bijdragen derden	66.833	54.312	2.350.410
tentoonstellingen en projecten	-	-	424.798
aankopen kunst	1.000	24.851	1.699.828
restauratie collectie	60.390	-	-
restauratie en uitbreiding gebouw	1.935	14.608	212.503
educatief programma	3.508	14.853	13.281
opbrengsten overig	14.709	16.304	16.452
toegangsgelden	-	-	9.996
bezoek tentoonstellingen	-	-	-
horeca	-	-	-
winkel	-	-	-
publiciteit	-	-	1.563
vergoedingen collectie	14.596	5.305	4.497
ontvangsten	113	10.999	396
totaal opbrengsten	81.542	70.616	2.366.862
bijdrage Gemeente Leiden	3.390.247	3.390.247	3.182.594
exploitatie	2.298.745	2.298.745	2.041.548
kostenverdeelstaat	-	-	85.000
programmering	204.019	204.019	311.012
educatief programma	34.307	34.307	5.963
conservering	27.526	27.526	21.185
beheer collectie en vaste opstelling	-	-	124.352
beheer tijdelijke collectie en opstelling	142.349	142.349	10.706
aankopen kunst	60.250	60.250	59.772
ontvangsten	4.745	4.745	6.691
onderhoud en beveiliging	153.794	153.794	91.538
kapitaallasten	449.949	449.949	360.888
huur	-	-	35.000
fondsenwerving	14.563	14.563	28.939
totale baten	3.471.789	3.460.863	5.549.456

	RESULTAAT	BEGROTING	RESULTAAT
LASTEN	2018	2018	2017
reguliere exploitatie	3.183.152	3.302.184	4.653.056
personele lasten	1.957.071	2.015.321	1.751.355
kostenverdeelstaat	-	-	85.000
kantoorkosten	165.382	159.275	141.262
publiciteit	64.059	74.511	99.155
educatie	26.613	49.160	22.763
collectie	118.257	27.526	20.079
beheer collectie en vaste opstelling	128.401	135.124	150.137
beheer tijdelijke collectie en opstelling	5.725	12.530	13.951
ontvangsten	25.789	15.744	3.819
aankopen	40.497	85.101	1.863.268
horeca	4.625	3.024	22.636
winkel	-	28.309	156
onderhoud en beveiliging	39.298	153.794	48.265
huisvestingskosten	117.149	92.816	9.495
kapitaallasten	449.945	449.949	360.887
huur	40.340	-	60.829
bijzondere uitgaven	244.781	158.679	903.131
fondsenwerving/ bijdrage restauratie en uitbreiding	122.391	29.171	173.495
tentoonstellingen en projecten	122.391	129.508	729.635
totale lasten	3.427.933	3.460.863	5.556.186

	RESULTAAT	BEGROTING	RESULTAAT
	2018	2018	2017
saldo uit gewone bedrijfsvoering	43.855	-	-6.731
saldo kapitaallasten	4	-	1
saldo kosten-verdeelstaat	-	-	-
mutatie voorzieningen aankopen kunst	20.753	-	-103.668
restauratie en conservering collectie	-30.341	-	1.106
onderhoud en beveiliging	114.496	-	43.273
restauratie en uitbreiding gebouw	-105.893	-	67.946
exploitatie resultaat	-61.057	-	-15.390
toegevoegd aan de bestedingsreserve			
resultaatbestemming	-61.057	-	-15.390
toegevoegd aan de bedrijfsreserve	-61.057	-	-15.390
wijziging boekwaarde activa			
resultaatbepaling exploitatie algemeen	-22.438	-43.178	1.478
tentoonstellingen en projecten	81.628	74.511	6.175
educatie	11.201	-	-3.519
ontvangsten	-20.931	-	3.268
horeca	-4.625	-3.024	-22.636
winkel	-	-28.309	-156
resultaat totaal	44.836	-	-15.390

	RESULTAAT	BEGROTING	RESULTAAT
	2018	2018	2017
stand reserves en voorzieningen stand per datum	43.100	mutatie	43.100
bedrijfsreserve	270.975	-61.056	332.031
bestedingsreserve	-	-	-
voorziening onderhoud en beveiliging	352.330	114.496	237.834
voorziening aankopen kunst	20.753	20.753	-0
voorziening restauratie collectie	219.890	-30.341	250.230
voorziening restauratie en uitbreiding gebouw	1.830.301	-105.893	1.936.193
totaal	2.694.249	-62.040	2.756.289
	352.330	114.496	237.834
	20.753	20.753	-0
	219.890	-30.341	250.230

MUSEUM DE LAKENHAL

Leiden

Foto Melody Liefink

